

Kristijan Marić*
Jelena Matic**

INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA U REPUBLIKU HRVATSKU I USPOREDBA S ODABRANIM NERAZVIJENIM ZEMLJAMA

Sažetak

U ovome radu autori istražuju inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku i odabrane nerazvijene zemlje. Tema rada odabrana je zbog važnosti inozemnih izravnih ulaganja za Republiku Hrvatsku, koja se već dugi niz godina suočava s prijeko potrebnim restrukturiranjem gospodarstva te pokušava donošenjem adekvatnih zakona i pravilnika omogućiti privlačenje što većeg broja investitora iz razvijenih zemalja. Predmet istraživanja u ovome radu predstavlja usporedba rezultata inozemnih izravnih ulaganja u Republiku Hrvatsku s rezultatima inozemnih izravnih ulaganja u odabrane nerazvijene zemlje: Bosnu i Hercegovinu te Srbiju, dok cilj rada predstavljaju nužne reforme koje mogu rezultirati rastom inozemnih izravnih ulaganja u Republiku Hrvatsku.

Ključne riječi: inozemna izravna ulaganja, konkurentnost, investitori, reforme

1. Uvod

U ekonomskoj teoriji inozemna izravna ulaganja imaju najveći utjecaj na gospodarski rast (bruto društveni proizvod – BDP), izvoz, investicije i zaposlenost. Kontinuirani proces globalizacije rezultirao je promjenom stava vlada mnogih zemalja o važnosti inozemnih izravnih ulaganja. Zemlje u razvoju, pa tako i Republika Hrvatska, na njih više ne gledaju sa sumnjom, već u svojim gospodarstvima pokušavaju stvoriti povoljne uvjete za modele poslovanja koji će biti privlačni i poticajni za inozemne ulagače. Globalni trendovi inozemnih izravnih ulaganja ukazuju na veliku konkurenciju između zemalja koje žele privući takva ulaganja, shodno čemu zemlje primateljice moraju konstantno raditi na održavanju svoje „privlačnosti“ za inozemne investitore. To se posebno odnosi na Republiku Hrvatsku, koja mora hitno provesti nužne reforme koje

* Kristijan Marić, mag. rel. int. et dipl., Libertas međunarodno sveučilište, kmaric@libertas.hr

** Jelena Matic, bacc. oec., jelena24matic@gmail.com

su godinama odgađane, što je do sada odbilo veliki broj potencijalnih inozemnih investitora. Kako bi uvidjeli koja je pozicija Republike Hrvatske u odnosu na razvijene i nerazvijene zemlje, autori rada proveli su metodu istraživanja „za stolom” te su prikupili sekundarne podatke iz kojih je vidljivo u koje djelatnosti i iz kojih je zemalja pristiglo najviše inozemnih izravnih ulaganja u Hrvatsku, BiH i Srbiju. Također, u radu su predstavljene i nužne reforme koje treba provesti u Republici Hrvatskoj kako bi se stvorili što kvalitetniji uvjeti za privlačenje inozemnih izravnih ulaganja.

2. Teorijska razmatranja o inozemnim izravnim ulaganjima

Brojne zemlje pokušavaju pronaći izlaz iz nepovoljnih gospodarskih situacija privlačenjem inozemnih ulaganja. Kako bi se odgovorilo na pitanje kako privući strana ulaganja, potrebno je objasniti pojam i vrste inozemnih izravnih ulaganja. U suvremenim međunarodnim odnosima između zemalja sve je značajnije međunarodno kretanje kapitala, pa se sve češće govori o rastućem procesu financijske globalizacije. Veća povezanost, odnosno integracija između zemalja znači i oštriju međunarodnu konkurenciju koja se pojavljuje već na domaćem tržištu.

2.1. Pojam inozemnih izravnih ulaganja

Inozemna ulaganja podrazumijevaju sve vrste ulaganja stranih pravnih i fizičkih osoba u gospodarske djelatnosti neke zemlje. Prema definiciji Međunarodnog monetarnog fonda, inozemno izravno ulaganje (engl. *Foreign Direct Investment* – FDI), dugotrajno je ulaganje koje se događa kada inozemni ulagač (nerezident) posjeduje 10 % ili više vlasničkog udjela gospodarskog subjekta (rezidenta) u nekoj zemlji (Grgić et al., 2012: 88).

Taj način poslovanja na stranom tržištu zahtijeva od poduzeća osnivanje vlastitih podružnica u stranim zemljama, što se može postići (Lazibat i Kolaković, 2004: 109):

- otvaranjem novih poduzeća (vlastitih podružnica) na stranom tržištu, odnosno preuzimanjem tzv. *greenfield* investicija, neko poduzeće postaje multinacionalna kompanija ili
- preuzimanjem (kupnjom) postojećih poduzeća na međunarodnom tržištu (engl. *acquisition*), prilikom čega se najčešće radi o strateškoj kupnji nekog manjeg lokalnog poduzeća samo zbog stjecanja prava i pozicije domaćih konkurenata.

Nakon Drugog svjetskog rata inozemna izravna ulaganja sve se više pojavljuju u teorijskim i empirijskim istraživanjima ekonomista. Kako je globalizacija rasla, tako se i mijenjao stav mnogih zemalja o važnosti inozemnih izravnih ulaganja. Važnu ulogu u inozemnim izravnim ulaganjima imaju međunarodne multinacionalne kompanije koje su uglavnom podrijetlom iz industrijski najrazvijenijih zemalja. G. Jones

definira multinacionalne kompanije kao poduzeća koja posluju u više od jedne zemlje i konstatira da su one jedan od ključnih nositelja investicijskih tokova, trgovine i znanja preko nacionalnih granica (isto).

2.2. Podjela inozemnih izravnih ulaganja

Inozemna izravna ulaganja mogu se podijeliti u nekoliko skupina i to ovisno o svrsi, cilju te motivu ulaganja. Iz gledišta zemlje podrijetla, FDI može biti vertikalna i horizontalna. Horizontalna ulaganja poduzimaju se sa svrhom kako bi se horizontalno širila međunarodna proizvodnja jednakih ili sličnih proizvoda kao u matičnoj zemlji. To su ulaganja u inozemstvo radi osnivanja novog ili kupovine postojećeg poduzeća koje će replicirati cjelokupnu postojeću proizvodnju investitora. Vertikalna ulaganja poduzimaju se sa svrhom kako bi se nabavile jeftinije sirovine, odnosno kako bi se približilo kupcima na inozemnim tržištima kroz preuzimanja distribucijskih centara. Također, ulaganje u inozemstvo u cilju osnivanja ili kupovine poduzeća koje će proizvoditi dio ili dijelove nekog složenog proizvoda naziva se vertikalnim ulaganjem (Andrijanić i Pavlović, 2012: 267–268).

Prema smjeru ulaganja razlikuju se unutarnja ulaganja i vanjska ulaganja. Unutarnja ulaganja postoje kada se inozemni kapital ulaže u domaće resurse i ona se potiču subvencijama, poreznim olakšicama, zajmovima, ukidanjem ograničenja pri ulasku inozemnim ulagačima. Vanjska ulaganja su ona ulaganja kod kojih se domaći kapital ulaže u inozemstvo.

Prema cilju ulaganja postoje *greenfield* izravna ulaganja i *brownfield* izravna ulaganja. Prva predstavljaju najpoželjniji oblik inozemnih ulaganja jer stvaraju novi proizvodni kapacitet i posljedično tome nova radna mjesta, omogućuju prijenos tehnologije i znanja, a mogu voditi stvaranju povezanosti s globalnim tržištem jer je inozemni ulagač obično neka multinacionalna kompanija. Druga ulaganja predstavljaju osnivanje poduzeća u stranoj zemlji. Glavna prednost osnivanja takvih poduzeća je brz i lak pristup inozemnom tržištu (Grgić et al., 2012: 90).

Nedostatak takvih ulaganja očituje se u mogućim sukobima između poduzeća partnera. Često zemlje imaju zahtjevne i dugotrajne administrativne procedure ulaska na tržište, što uvelike može obeshrabriti odluku o spajanju i preuzimanju. Spajanja i pripajanja, za razliku od *brownfield* ulaganja ne pružaju dugoročne koristi zemlji odredišta. Osim navedenih podjela, inozemna ulaganja također se mogu podijeliti i prema metodologiji Međunarodnog monetarnog fonda (u daljnjem tekstu MMF-a). MMF inozemna izravna ulaganja dijeli na: *portfelj investicije* – to su ulaganja i fizičkih i pravnih osoba u strane vrijednosne papire. Prilikom takvog oblika investiranja, investitori su zainteresirani za zaradu te ne žele imati kontrolu nad poslovanjem poduzeća. Nadalje, *inozemna izravna ulaganja* koja obuhvaćaju ulagačke aktivnosti tvrtke izvan granica zemlje u kojoj se nalazi sjedište tvrtke i u kojoj se donose ključne

odluke. Većinom se radi o investicijama u proizvodne pogone ili podružnice. Zadnja su *ostala inozemna izravna ulaganja* koja obuhvaćaju inozemne financijske i trgovačke kredite između rezidenata dviju ili više zemalja. Poduzeće bi pri donošenju odluke o direktnom stranom ulaganju trebalo razmotriti i odnos neke zemlje prema takvu ulaganju. Posebno se treba istražiti stav vlade prema međunarodnim investicijama, kao i moguća ograničenja vlasništva (Lazibat i Kolaković, 2004: 111).

2.3. Motivi inozemnih izravnih ulaganja

Kod tržišno orijentiranih ulaganja, multinacionalne kompanije na inozemna tržišta ulažu s ciljem pronalaska novih kupaca dobara i usluga. Resursno orijentirana ulaganja postaju sve učestalija, jer se kroz njih multinacionalnim kompanijama pruža prilika za preuzimanjem specifičnih resursa po nižim troškovima. Pristup obrazovanoj i kvalificiranoj radnoj snazi često se spominje kao motiv inozemnog ulaganja. Kroz godine se pokazalo kako niži troškovi rada u nekoj zemlji povećavaju vjerojatnost inozemnih ulaganja. Osnovni motivi za ulaganja temeljena na maksimiziranju efikasnosti su povećanje efikasnosti ulaganja iskorištavanjem koristi ekonomije obujma ili koristi od zajedničkog vlasništva (Grgić et al., 2012: 91). Taj tip ulaganja obično slijedni nakon resursno ili tržišno orijentiranih inozemnih ulaganja. Cilj takvog ulaganja je iskorištavanje različitih povoljnih uvjeta, kulturnih čimbenika, tržišne strukture. Strateški orijentirana ulaganja najčešće dolaze u obliku suradnje s drugom kompanijom, a poduzeća se u upuštaju u ovakav oblik ulaganja kako bi se zaštitila od konkurencije ili izgradila bolji položaj na tržištu.

2.4. Motivi davatelja inozemnih izravnih ulaganja

Ono što motivira strane ulagače za poduzimanjem FDI-a može se objasniti pomoću različitih teorijskih postavki. Jedna od teorija temelji se na objašnjenju da je FDI prije svega motiviran izbjegavanjem domaćih poreza i troškova (isto: 92). Jedan od motiva izravnih ulaganja je i to što ona mogu poslužiti i brojnim strateškim ciljevima, primjerice prodiranje na inozemna tržišta do kojih se lakše dopire preko podružnica u zemlji primatelju. To je već spomenuto tržišno orijentirano inozemno izravno ulaganje. Strateški motiv izravnih ulaganja očituje su i u supstituciji izvoza, ukoliko se nastoji izbjeći izvoz zbog carinskih zapreka, tečajnog rizika ili nekog drugog razloga. Smatra se da se motivi davatelja izravnih ulaganja očituju u mogućnosti ostvarenja profita. Poduzeća s jedinstvenim i vrijednosnim vještinama mogu često postići goleme povrate pri nastupu na inozemnim tržištima gdje nema takvih drugih poduzeća (Lazibat i Kolaković, 2004: 47).

Veličina tržišta, stanje ekonomije, zemljopisni položaj, transportni troškovi, dostupnost prirodnih resursa samo su neki od motiva davatelja inozemnih izravnih ulaganja. Osim navedenih, također postoji skupina motiva davatelja koja se temelji na te-

oriji optimizacije portfelja. Prema toj teoriji glavni motiv za ulaganje je želja vlasnika određenog portfelja za što većim prinosom uz što manji rizik. Prema brojnim autorima, određeno poduzeće da bi proširilo svoje aktivnosti u druge zemlje, odnosno da bi postalo multinacionalnim treba posjedovati neke specifične prednosti pred lokalnim konkurentima, u koje se ubrajaju napredna tehnologija, zaštitni znak, patenti, ekonomija obujma, upravljačka i marketinška znanja, što se zajedno naziva neopipljivom imovinom (Bilas i Franc, 2006). Osim toga, poduzeće bi prilikom nastupa na inozemnom tržištu trebalo odabrati odgovarajuću poslovnu strategiju. Također, osim navedenih pozitivnih strana ulaganja u strane države, poduzeća moraju dobro analizirati i moguće rizike. Poslovnu strategiju možemo definirati kao plan, obrazac ponašanja i perspektivu uz pomoć kojih se glavni cilj politike i aktivnosti poduzeća integriraju u povezanu cjelinu (Lazibat i Kolaković, 2004: 63). Donositelji odluka trebali bi znati veličinu i prirodu rizika u koji se upuštaju, trenutkom odabira nekog pravca akcije. Svaka se odluka temelji na interakciji nekog broja važnih varijabli od kojih mnoge sadržavaju elemente rizika, pri tome s prilično visokim stupnjem vjerojatnosti (Andrijanić et al., 2016: 163).

2.5. Motivi primatelja inozemnih izravnih ulaganja

Prilikom primanja inozemnih izravnih ulaganja, zemlja koja je primatelj uspoređuje društvene koristi i društvene troškove koju bi ta ulaganja prouzrokovala. Uvijek se nastoji izabrati ona ulaganja koja imaju što veću društvenu korist. Motivi primatelja ulaganja očituju se u transferima tehnologije, otvaranju novih radnih mjesta te poboljšanju kvalitete radne snage (povećanje znanja i vještina kroz osposobljavanje radnika). Jedan oblik koristi za zemlju odredišta priljevi su u državni proračun. Djelovanje multinacionalne kompanije na lokalnom tržištu i stvaranje dobiti koja se onda oporezuje osigurava znatne priljeve u državni proračun (Grgić et al., 2012: 93). Takva je korist upitna jer je jedna od uobičajenih fiskalnih mjera privlačenja inozemnih ulagača oslobađanje od plaćanje poreza.

Ukoliko se radi o *greenfield* ulaganjima postoji mogućnost otvaranja novih radnih mjesta, prijenosa znanja i tehnologije što dovodi do samog povećanja konkurentnosti gospodarstva države koja je primatelj ovakve vrste ulaganja.

Dakako, postoje i oni koji ne podržavaju inozemna ulaganja. Oni ističu kako takva ulaganja mogu prouzrokovati porast utjecaja multinacionalnih kompanija na ekonomsku politiku i stabilnost zemlje te kako može doći do monopolističkog odnosa između multinacionalne kompanije i zemlje primatelja investicije. Osim navedenog, društveni troškovi mogu nastati i prilikom preuzimanja postojećeg poduzeća. Racionalizacijom radne snage u preuzetom poduzeću može doći do smanjenja zaposlenosti u zemlji. Zemlja također može imati trošak od ulaska inozemnih ulagača ako su poticaji koje je ponudila veći od koristi ulaganja. Negativni utjecaji mogu se javiti i kod strukture tržišta rada i to tako da može doći do smanjenja količine dobrih poslova, a povećanja loših.

2.6. Strategija privlačenja inozemnih izravnih ulaganja

Usporedno s promjenom ciljeva koji se očekuju od inozemnih izravnih ulaganja, mišljenju se i strategije privlačenja takvih ulaganja. Želja za što većom količinom ulaganja ustupila je mjesto privlačenju kvalitetnih ulaganja koje će pozitivno djelovati na lokalnu ekonomiju (Grgić et al., 2012: 94). Na samim počecima razvoja strategija, koristile su se tržištu prilagođene strategije. Smanjene su zapreke inozemnim ulagačima pri ulasku na tržište, u procesu alokacije resursa dana je veća uloga tržišnim snagama, te su inozemni ulagači imali povlašteni tretman. Nastavkom razvoja strategija privlačenja inozemnih ulagača, vlade su se sve više koristile aktivnim pristupom promocije zemalja kroz razne agencije za promicanje ulaganja. U trećoj generaciji razvoja strategija, nastoje se privući ulaganja u djelatnosti ili sektore kojima je to potrebno. Nove promocijske strategije uključuju i osnovne ekonomske odrednice inozemnih ulaganja, ali uzimaju u obzir i nove, lokacijske strategije koje multinacionalne kompanije primjenjuju (isto: 95).

Što veća konkurentnost i kvalificiranija radna snaga neophodni su elementi pri likom promocije zemlje. Razvojem inozemnih izravnih ulaganja dolazi i do intenzivne konkurencije između zemalja za privlačenjem takvih ulaganja, stoga mnoge zemlje primjenjuju različite mjere poticaja s namjerom privlačenja inozemnih ulagača. Te mjere se najčešće dijele na fiskalne, financijske i ostale vrste poticaja. Osnovni oblik fiskalnih poticaja je smanjenje poreznog opterećenja stranih ulagača. Takvi poticaji još uključuju i izuzeća od plaćanja uvoznih carina, smanjivanje poreza na dobit za inozemna ulaganja, odgodu plaćanja poreza na dobit, donošenje sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, omogućavanje ubrzane amortizacije, omogućavanje odbitka od porezne osnovice vezanih uz broj zaposlenih lokalnih radnika, omogućavanje odbitka od porezne osnovice za udio domaćih sirovina u proizvodnji, izuzeće od plaćanja uvoznih carina na kapitalnu opremu i strojeve, izuzeće od plaćanja izvoznih carina te povrat uvoznih carina (isto).

Dok su u razvijenim zemljama popularne mjere poput smanjivanja poreza na dobit ili ostalih poreza, u onim zemljama koje su još uvijek u razvoju, mjere poput izuzeća od plaćanja uvoznih carina na kapitalnu opremu i strojeve te izuzeće od plaćanja izvoznih carina i povrat uvoznih carina najčešći su način privlačenja stranih ulaganja. Cilj fiskalnih poticaja je smanjivanje efektivne porezne stope na inozemna ulaganja kako bi se povećao povrat takvih ulaganja. Financijski poticaji sastoje se od izravnog dodjeljivanja sredstava kompanijama za financiranje inozemnih ulaganja ili od snošenja troškova kapitala te operativnih troškova. Financijski poticaji najčešće se dodjeljuju u obliku državnih subvencija, subvencioniranih državnih zajmova, državnih garancija i garantiranih izvoznih kredita, osiguranja protiv valutnog i nekomercijalnih rizika i drugo (isto: 96).

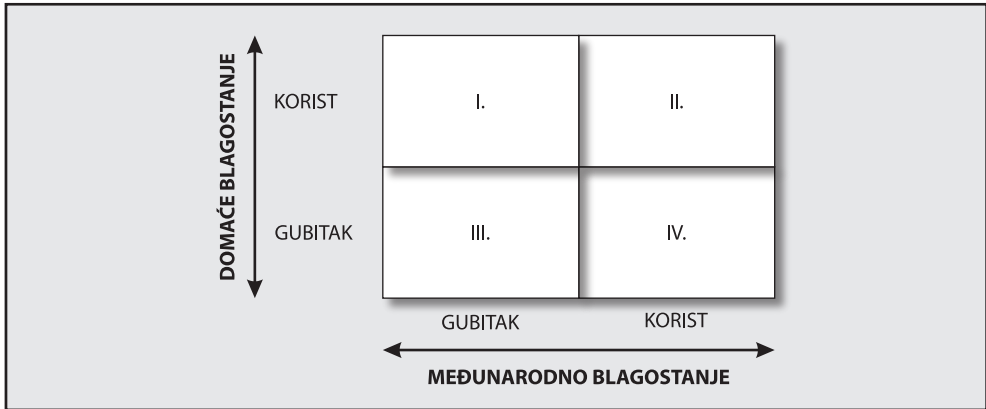
Te mjere tipične su za razvijene zemlje, a koriste se za poticanje industrijskog i regionalnog razvoja. Zemlje u razvoju nisu sklone primjenjivanju financijskih poticaja. Ostale mjere poticaja ne mogu se svrstati ni u fiskalne, ni u financijske poticaje. Osnovni cilj takvih mjera je povećanje profitabilnosti, odnosno smanjenje troškova ulaganja kroz nefinancijske mjere i sredstva, kao što su pružanje usluga vezanih uz infrastrukturu pod povoljnijim uvjetima, preferencijalne aranžmane s vladom, posebne državne režime i koncesije pri vraćanju zarade i kapitala matičnome poduzeću i slično. Takve poticaje je teško zamijetiti i evidentirati s obzirom da se ne prikazuju u financijskim izvješćima ili u alokaciji budžeta.

Kako bi zemlja privukla inozemne ulagače potrebne su politike privlačenja koje uključuju programe unapređivanja vještina domaće radne snage i stvaranja mogućnosti iskorištavanja koristi od porasta konkurencije (isto).

Kako je konkurencija među zemljama za privlačenjem FDI-a jaka i konstantno raste, zemlje se nerijetko međusobno natječu u obujmu, vrijednosti ili vrsti poticaja koji se nude. Razlikuju se ciljane i režimske konkurencije. Ciljana konkurencija odnosi se na situacije u kojima vlada neke zemlje pokušava privući inozemne ulagače nudeći veće poticaje od konkurenata. Režimska se konkurencija odnosi na kreiranje politika poticaja kao odgovor na poticaje drugih zemalja. U slučaju ciljane konkurencije, ukoliko je riječ o velikim i skupim projektima, poticaji mogu biti visoki, a ulagači indiferentni između alternativnih lokacija. U slučaju režimske konkurencije, poticaji se nude samo zato što se smatra da zemlja u protivnom ne bi mogla privući investitore. Obilježavaju je nevoljko davanje poticaja i briga oko troškova vezanih uz poticaje. Prilikom kreiranja mjera poticaja stranim ulagačima potrebno je voditi računa da se ispuni svrha njihova davanja, odnosno ostvarivanje dugoročne koristi – da koristi budu veće od troškova davanja poticaja. Neki od kriterija određivanja korisnosti, odnosno štetnosti poticanja inozemnih ulaganja su neefektivnost, neefikasnost, oportunitetni trošak i poticanje konkurencije.

Države bi u međunarodnome kontekstu trebale dizajnirati takve poticaje koji su optimalni sa stajališta domaćih ciljeva, ali koji također uzimaju u obzir imperativ konkurencije s ostalim državama. Države povećavaju svoje poticaje poduzećima kako bi bile konkurentne i kolektivni učinak ove konkurencije može proizvesti pozitivne i negativne učinke na blagostanje. Razlikuju se učinci na domaće i međunarodno blagostanje. Pozitivni učinci postojat će ako konkurencija uzrokuje da države povećavaju kvalitetu i obujam priljeva inozemnih izravnih ulaganja efikasnijim poticajima. Međutim, konkurencija može prouzročiti da države koriste neefikasne instrumente poticaja ili nude poticaje koji su veći od neto koristi investicijskog projekta za zemlju. U tome slučaju konkurencija vodi neefikasnoj raspodjeli resursa i negativnim posljedicama na domaće blagostanje (isto: 98).

Slika 1. Utjecaj upotrebe poticaja ulaganjima na domaće i međunarodno blagostanje

Izvor: Grgić i Bilas (2008).

Na slici 1. prikazana su četiri ishoda upotrebe poticaja ulaganjima. Do prvog ishoda dolazi kada poticaji djeluju kako bi se potaknula efikasnost domaće ekonomije, ali imaju negativne učinke na globalnu efikasnost. Drugi ishod predstavlja konkurenciju koja je „zdrava” i koja označava najbolji mogući scenarij – poticaji djeluju pozitivno na domaću i to u smislu povećanja priljeva ulaganja. Treći ishod potencijalno je najštetniji, jer nastaju negativni učinci i na domaću i na međunarodno blagostanje. Kod četvrtog ishoda, uključeni su međunarodna efikasnost i domaća neefikasnost – zemlja može izgubiti ako je platila previše za investiciju.

Kada je riječ o zemljama u razvoju kao što je Hrvatska, češće se upotrebljavaju fiskalni poticaji, jer takve zemlje ne raspolažu resursima potrebnim za financijske poticaje. Takvim zemljama potrebni su manji ulagački projekti, s obzirom na to da su mala i radno intenzivna te srednja poduzeća najčešće glavni generatori ulagačkih aktivnosti. Institucionalna infrastruktura također utječe na privlačenje inozemnih ulagača, pa tako postojanje agencija za poticanje ulaganja predstavlja odlučujući čimbenik odluke nekog ulagača. Glavna svrha i zadaci tih institucija uključuju promociju i stvaranje pozitivnog ugleda zemlje, ciljanje određenih vrsta FDI-a, pružanje pomoći inozemnim ulagačima prilikom pronalaženja partnera u zemlji odredišta, analizu zaprimljenih zahtjeva za ulaganje, praćenje napretka odobrenih ulagačkih projekata, zalaganje za usvajanje politika koje bi poboljšale opću ulagačku i poslovnu klimu, nadzor nad ulaganjima i izgradnju baze podataka o ulagačima, uloznim sredstvima, sektorima ulaganja i slično (isto: 100–101).

Uz politike i mjere poticanja inozemnih ulaganja postoje i politike i mjere njihova ograničavanja. Takve politike najčešće se primjenjuju s ciljem zaštite određenih domaćih sektora. Primjer takvih mjera uključuje postojanje ograničenja inozemnog vlasništva i to u obliku ograničenja udjela koji inozemni ulagač može ostvariti u domaćem poduzeću.

3. Inozemna izravna ulaganja u zemlje u razvoju

Za zemlje u razvoju FDI je postao važan dio procesa njihova razvitka. Inozemna izravna ulaganja su takvim zemljama važna jer, kako je već ranije spomenuto, pridonose razvoju proizvodne tehnologije, unapređenju vještina radne snage, unosi se strani kapital, dolazi do širenja tržišta na globalnoj razini i povećava se izvoz. Uzevši u obzir da inozemna ulaganja mogu dovesti do bržeg razvoja gospodarstva, kod zemalja u razvoju velika je zainteresiranost da se ona privuku u što većem iznosu. Za te zemlje vrlo je važno pomno promotriti i odrediti gdje će (u koje dijelove države) privući takva ulaganja, odnosno, gdje takva ulaganja mogu ispuniti svoj potencijal.

3.1. Inozemna izravna ulaganja u Republiku Srbiju

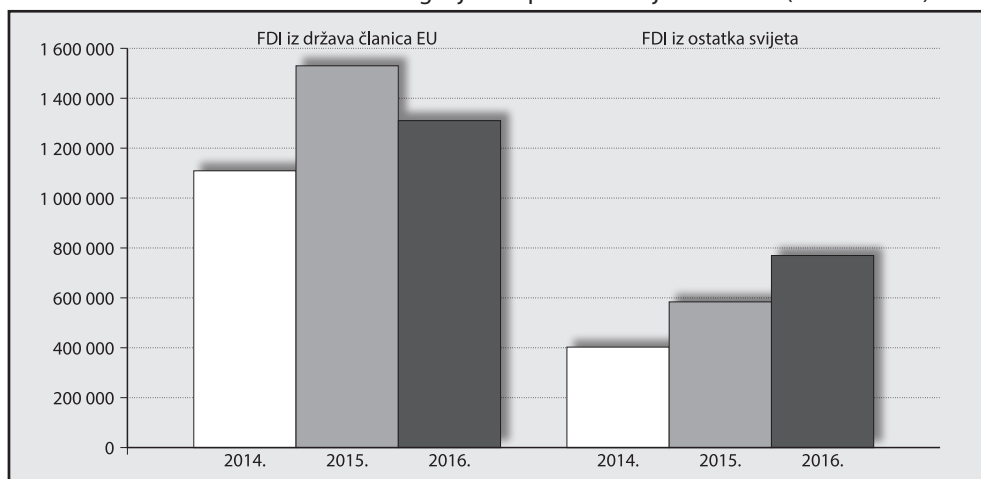
Iako se Srbija do devedesetih godina prošlog stoljeća smatrala srednje razvijenom državom, kolapsom gospodarstva zbog uvedenih sankcija Vijeća sigurnosti UN-a 1992. zbog agresije na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, srbijansko gospodarstvo završilo je u potpunom kolapsu. Nakon ukidanja sankcija i ponovne normalizacije trgovine sa SAD-om 2005., srbijansko gospodarstvo laganom raste. Usprkos normaliziranju odnosa sa susjednim državama i ostatkom svijeta, desetljeće poslije srbijansko gospodarstvo ipak nije na istoj razini kao u godinama prije devedestih te se Srbija smatra zemljom u razvoju.

Tablica 1. Inozemna izravna ulaganja u Republiku Srbiju (2005. – 2016.)

Godina	FDI iz država članica EU	FDI iz ostatka svijeta
2006.	1 865,30	1 457,30
2007.	1 692,60	128,2
2008.	1 328,70	495,7
2009.	833,28	539,12
2010.	860,656	417,76
2011.	2 794,44	721,94
2012.	624,361	384,45
2013.	1 145,00	402,88
2014.	1 109,32	391,126
2015.	1 530,09	584,15
2016.	1 310,3	769,93

Izvor: Matić (2018).

U tablici se vidi da većina inozemnih izravnih ulaganja u Republiku Srbiju (skoro tri četvrtine) dolazi iz država članica Europske unije. Nakon Svjetske financijske krize 2008., koja je prouzrokovala nestabilnost i onako posrnulog gospodarstva Srbije, izravna inozemna ulaganja u laganom su porastu 2010. i 2011. Osjetan pad FDI-a dogodio se 2012., ali već sljedeće godine pa sve do 2016. FDI je osjetno rastao.

Grafikon 1. Inozemna izravna ulaganja u Republiku Srbiju u mil. eur. (2014. – 2016.)

Izvor: Matić (2018).

Na grafikonu je prikazana usporedba inozemnih izravna ulaganja u Republiku Srbiju iz država članica Europske unije u odnosu na inozemna izravna ulaganja iz ostatka svijeta u razdoblju od 2014. do 2016. Na grafikonu se vidi blagi pad inozemnih izravnih ulaganja iz država članica EU u 2016., dok su inozemna izravna ulaganja iz ostatka svijeta u konstantnom rastu tijekom 2014., 2015. i 2016.

Tablica 2. Inozemna izravna ulaganja u Republiku Srbiju prema djelatnostima u mil. eur. (2004. – 2013.)

DJELATNOST	UKUPNO
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	4 968
Prerađivačka industrija	4 766
Trgovina na veliko i malo i popravak automobila i motocikala	3 167
Poslovanje u nekretninama	2 459
Promet i skladištenje	2 456
Građevinarstvo	586
Rudarstvo	544
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	194
Ostale uslužne djelatnosti	136
Stručne, naučne, inovacijske i tehničke aktivnosti	119
Usluge smještaja i ishrane	97
Zdravstvena i socijalna zaštita	83
Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	73
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	26
Obrazovanje	4

Izvor: sistematizacija autora prema Kastratović (2016: 78).

U tablici je prikazan ukupni priljev inozemnih izravnih investicija u Srbiju u razdoblju od 2004. do 2013. prema djelatnostima. Najviše se ulagalo u financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (4 968 mil. eur.), prerađivačku industriju (4 766 mil. eur.), trgovinu na veliko i malo te popravke automobila i motocikala (3 167 mil. eur.), poslovanje nekretninama (2 459 mil. eur.) te promet i skladištenje (2 456 mil. eur.).

Iz podataka koji su sadržani u tablici može se zaključiti da su strani investitori bili najviše zainteresirani za djelatnosti financija i osiguranja, gdje je u promatranom periodu investirano skoro pet milijardi eura. Značajne inozemne izravne investicije su zabilježili i sektori prerađivačke industrije, trgovine na veliko i malo, poslovanja nekretninama i prometa i skladištenja (Kastratović, 2016: 78).

Tablica 3. Inozemna izravna ulaganja u Srbiju prema zemljama podrijetla u mil. eur. (2006. – 2013.)

Zemlja	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Ukupno
Austrija	409,8	848,6	330,6	234,1	145,9	154,7	55,3	40,6	2 219,6
Norveška	1 296,10	2,3	4	-0,5	1,6	1	3,5	3,5	1 311,50
Luksemburg	4,8	185,2	48,6	6	6,7	812,8	64,4	22,6	1 151,1
Njemačka	645,4	50,5	59,6	40,1	32,9	76,6	43,4	48,4	996,9
Italija	49,1	111,5	333,7	167,4	42,3	128,1	81,7	43,9	957,70
Nizozemska	-176,6	-24,2	336,7	172,3	200,1	240,8	1,4	131,1	881,6
Grčka	672	237,1	33,3	46,7	24,4	10	-296,1	29,1	756,5
Rusija	12,7	1,7	7,9	419,8	7	74,2	18,5	45,3	587,10
Švicarska	-4,2	70,5	82,3	62,9	50,6	47,7	78,4	49	437,2
Slovenija	154,5	64	70,7	34,3	80,9	-108,4	52,6	24,5	373,1
Mađarska	179,3	22,9	21,9	17,8	15,5	67,6	0,5	45,7	371,20
Francuska	79,1	61,5	53,8	7,2	17,1	113,7	14,3	-1,1	345,6
Hrvatska	17,4	26,8	100,4	19,9	37,9	4,9	119	-5,5	320,8
Velika Britanija	78	-21,1	10,1	51,8	53,3	-6,2	39,5	32,8	238,20
SAD	-20,6	23,5	35,6	12,6	54,8	25,6	28,1	16,8	176,4
Crna Gora	10,5	152,6	54,1	-3,6	-64,9	5,6	-8,7	0,1	145,7
Bugarska	42	34,4	14,6	1,3	9,7	0,8	29,7	7,6	140,10
Belgija	4,2	17,3	12	2,4	3,5	5	1,7	43,7	89,8
Slovačka	16	2,3	0,9	24,5	32,5	-4,8	-13,4	2,7	60,7
Izrael	3,7	19,4	-0,5	0,1	1,7	0,2	1	2	27,60
Latvija	8,2	2,6	0,5	1,1	0,1	1,7	3,1	7,4	24,7
Lihtenštajn	-14,6	-1,9	3,4	0,2	0,8	9,9	-0,4	0,9	-1,7
Cipar	-300,4	99,9	1,8	26,3	45	42,6	39,8	8,7	-36,30
Bosna i Hercegovina	-13,6	-622,5	-47,3	0,3	-22	-9,8	0,1	5,6	-709,3
Ostale	169,9	455,8	255,8	27,6	82,7	132,6	-115,3	163,3	1 172,4
Ukupno	3 322,60	1 820,80	1 824,40	1 372,50	860,1	1 826,90	241,9	768,5	12 037,70

Izvor: sistematizacija autora prema Kastratović (2016: 78).

U tablici su prikazani podaci o inozemnim izravnim ulaganjima u Srbiju prema državama iz kojih je ulagano u milijunima eura. Podaci su prikazani za razdoblje od 2006. do 2013. Iz prikazanih podataka vidi se kako su Austrija sa 2 219,6 mil. eur., Norveška sa 1 311,5 mil. eur., Luksemburg sa 1 151,1 mil. eur., Njemačka sa 996,9 mil. eur. te Italija sa 957,7 mil. eur. zemlje koje su najviše ulagale u Srbiju u navedenom razdoblju. Najveći neto odljev inozemnih izravnih investicija Srbija je u promatranom razdoblju zabilježila prema Bosni i Hercegovini (ukupan odljev od 709 milijuna eura), što se najvećim dijelom može objasniti investicijom Telekom Srbije u Telekom Srpske u 2007. (isto: 80).

3.2. Inozemna izravna ulaganja u Bosnu i Hercegovinu

U socijalističkoj Jugoslaviji, Bosna i Hercegovina (u daljnjem tekstu BiH) bila je druga najnerazvijenija zemlja. Loše upravljanje gospodarstvom i ratna zbivanja 1990.-ih unazadili su razvoj zemlje, kao i siva ekonomija koja je prisutna u cijeloj zemlji i svim segmentima društva.

Tablica 4. Inozemna izravna ulaganja u Bosnu i Hercegovinu u mil. KM (2004. – 2013.)

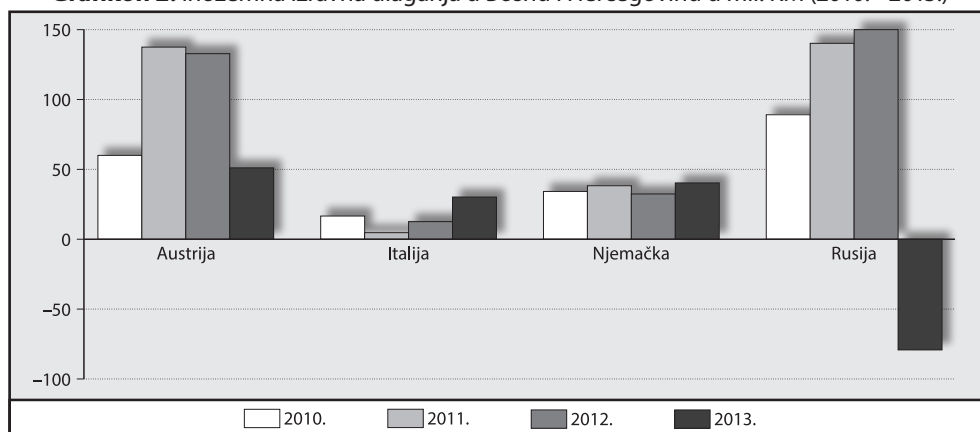
Godina	Austrija	Italija	Njemačka	Rusija	Slovenija	Švicarska	Turska	Ostale zemlje
2004.	167,5	30,1	62,9	...	72,2	7,9	11,5	314,1
2005.	158	26	23,6	...	110,2	21,6	16,7	45,2
2006.	235	41,8	37,2	...	115,7	55,6	47,7	69,6
2007.	292,4	23,1	16,7	332,7	132,8	65,7	-0,5	195,8
2008.	242,9	47,6	28,8	339,4	210,2	40,5	5,8	69,6
2009.	79,6	3,7	-9,1	129,1	58,8	-122,2	18	81,7
2010.	60	16,6	34,2	89,1	-22,8	83,6	46,4	119,2
2011.	137,5	4,7	38,3	140,2	64,4	-5,9	31,5	130,2
2012.	132,8	12,6	32,4	150	-59,1	8,4	-5,3	157,7
2013.	51,1	30,2	40,3	-79,2	-21,7	43,5	30,9	197,7
Ukupno	1556,8	236,4	305,3	1101,3	660,7	198,7	202,7	1380,8

Izvor: Matić (2018).

U tablici su prikazana inozemna izravna ulaganja u Bosnu i Hercegovinu u razdoblju od 2004. do 2013. u iznosu od 5642,7 mil. eur. Kao i u slučaju Republike Srbije, vidi se očiti pad ulaganja 2009. i 2010., koji je također prouzrokovan nestabilnim gospodarstvom nakon svjetske financijske krize 2008. Iako ulaganja od 2011. počinju rasti, još uvijek nisu ni približna ulaganjima u Srbiju i Hrvatsku. Naime, Bosna i Hercegovina je na začelju Jugoistočne Europe po broju i veličini inozemnih investicija. Bez obzira na otvorenost gospodarstva, BiH još uvijek zaostaje za susjednim zemljama zbog velikih parafiskalnih nameta. Osim što zbog toga BiH gubi potencijalne ulagače, postoji velika mogućnost povlačenja onih ulagača koji su već uložili na tržište BiH.

To nije dobro ozračje za ulaganja. BiH se u tome treba ugledati na Srbiju. Problem je što s velikim parafiskalnim nametima možemo doći u situaciju da izgubimo i one strane investitore koje trenutavno imamo, navodi Mirsad Isaković, ekonomski stručnjak i zastupnik SBB-a u Predstavničkom domu BiH (<http://www.poslovni.hr/svijet-i-regija/parafiskalni-nameti-potjerali-strane-ulagace-iz-bih-319883>, 4. prosinca 2017.).

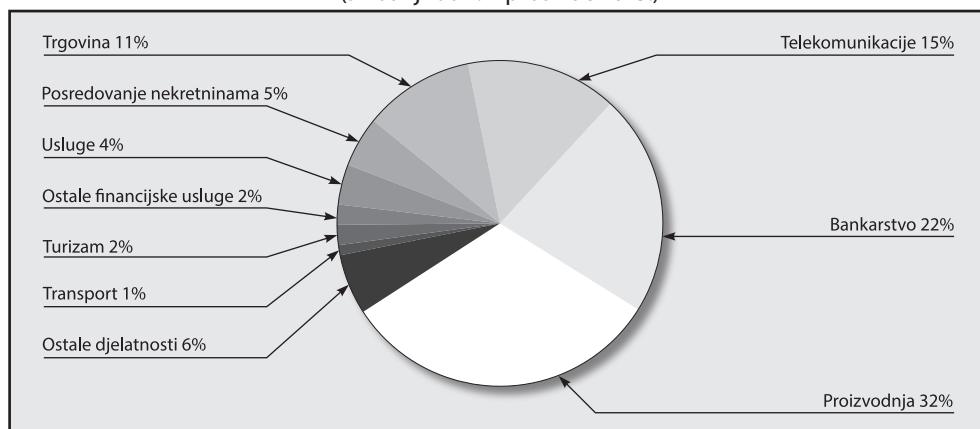
Grafikon 2. Inozemna izravna ulaganja u Bosnu i Hercegovinu u mil. KM (2010. - 2013.)

Izvor: Matić (2018).

Na grafikonu su prikazana inozemna izravna ulaganja u Bosnu i Hercegovinu u razdoblju od 2010. do 2013. Iz grafikona se vidi kako je od navedenih zemalja (Austrije, Italije, Njemačke i Rusije) tijekom 2010., 2011. i 2012. Rusija uložila najviše u BiH. Ipak, 2013. dolazi do dezinvestiranja od strane Rusije, dok Austrija sa 51,1 milijun KM inozemnih izravnih ulaganja prednjači u investicijama u 2013.

Grafikon 3. Inozemna izravna ulaganja u Bosnu i Hercegovinu prema djelatnostima (svibanj 1994. – prosinac 2013.)

Izvor: Smječanin (2015: 61).

Na slici se vidi da je zahvaljujući dobroj reputaciji i dugoj industrijskoj tradiciji u BiH, najznačajniji iznos FDI-a investiran u sektor proizvodnje (32 %). Također, značajan udio u okviru ukupnog priljeva FDI-a imao je i bankarski sektor (22 %), telekomunikacijski sektor (15 %) i trgovina (11 %). Iz navedenog se vidi da struktura inozemnih izravnih ulaganja nije adekvatna, jer se investicijama u te sektore pogoduje stranim investitorima koji su uložili u najprofitabilnije sektore.

4. Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku

Republika Hrvatska postala je zanimljiva inozemnim ulagačima tek potkraj prošlog stoljeća, kada su počeli pritjecati veći iznosi FDI-a. Takvi priljevi bili su potaknuti velikim valom privatizacije državnih tvrtki. Iako na samim počecima tranzicije, Hrvatska nije bila privlačna kao potencijalna zemlja odredišta, ali s godinama se situacija počela mijenjati. Nacionalna vlada je kao cilj postavila stvaranje dinamične ekonomije s ubrzanim procesom privatizacije i liberalizacije investicijskog režima. Hrvatska je također svoj zakonski okvir prilagodila zahtjevima Europske unije, no unatoč tome i dalje se suočava s potrebom restrukturiranja gospodarstva i uvođenjem specijalizacije rada. Nadalje, naglašena je i potreba za stvaranjem pogodnog i primamljivog investicijskog okruženja za privlačenjem onih stranih investicija koje bi bile u funkciji podizanja konkurentnosti domaćeg gospodarstva. Današnji stav o inozemnim izravnim ulaganjima u Hrvatskoj mogao bi se okarakterizirati kao pragmatični nacionalizam koji shvaća i prednosti i nedostatke inozemnih izravnih ulaganja (Andrijanić i Pavlović, 2012: 285).

U tablici 5. su prikazani podaci o inozemnim izravnim ulaganjima po zemljama iz kojih je FDI pristigao, u razdoblju od 2006. do 2016. U tablici se može vidjeti kako je u navedenom razdoblju Nizozemska zemlja koja je imala najveća ulaganja u Hrvatsku, dok je Švicarska zemlja s najvećim dezinvesticijama prema Hrvatskoj. Švicarske tvrtke počinju s dezinvestiranjem, odnosno prodajom nekih dijelova društava 2007., kada se počela nazirati svjetska financijska kriza. Osim kod Švicarske, dezinvesticije su vidljive i kod ostalih razvijenih zemalja (Italija, Njemačka, Velika Britanija, Francuska) te kod Katar i Libije.

Prema revidiranim podacima HNB-a, u razdoblju od 1993., otkako je dostupna statistika izravnih stranih ulaganja, do kraja drugog tromjesečja 2017. Hrvatska je zabilježila 31,4 milijarde eura vrijednosti izravnih stranih ulaganja. Isključivši tzv. kružna ulaganja, koja imaju učinak povećanja izravnih ulaganja u oba smjera, tj. u Hrvatsku i inozemstvo, taj iznos je niži i iznosi 28,4 milijarde eura (<https://www.vecernji.hr/biznis/izravna-strana-ulaganja-u-hrvatsku-lani-dosegnula-1-7-milijardi-eura-1172830>, 5. prosinca 2017.). Ukupan iznos izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku u drugom tromjesečju dosegnuo je 162,2 milijuna eura, što je oko 53 milijuna eura ili 49 % više nego u istom lanjskom razdoblju (<http://www.poslovnih.hr/trzista/u-drugom>

Tablica 5. Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku u mil. eur. (2006. – 2016.)

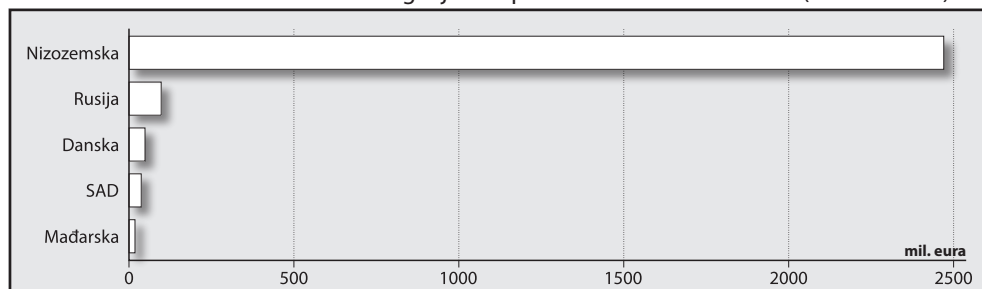
Zemlja	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	Ukupno
Nizozemska	5,9	239,8	1.015,7	615,0	-584,7	-28,7	-35,1	38,9	1.456,9	65,6	-319,4	2 470,1
Poljska	-44,5	6,8	2,0	-0,6	39,4	0,3	-5,9	-34,4	10,0	2,6	22,3	-1,9
Rusija	0,3	6,4	11,2	31,4	2,4	35,2	-0,7	4,5	-0,6	6,8	0,7	97,7
Danska	0,0	-0,7	2,0	0,5	6,1	8,9	2,6	5,8	9,1	6,7	7,6	48,6
SAD	0,5	2,0	3,8	4,9	0,8	28,9	6,5	-7,4	-1,4	-0,6	-0,8	37,2
Mađarska	11,4	323,3	-242,9	-44,0	116,6	21,8	-3,0	6,6	7,2	-180,2	1,4	18,2
Švicarska	0,1	-555,5	17,3	-2,8	3,4	18,1	5,0	4,5	56,0	-185,0	6,2	-632,8
Austrija	1,7	19,7	-18,1	0,9	35,8	0,5	-12,7	6,4	-0,8	-32,1	1,9	3,3
Italija	-2,3	1,4	-0,5	-1,0	2,8	-3,3	0,7	-6,4	-6,0	1,1	0,3	-13,2
Belgija	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,0	0,0	12,0	6,7	-5,3	-1,7	4,5	15,9
Češka	-0,1	0,6	-0,3	0,5	0,3	0,0	-1,3	-1,2	-4,0	-1,0	2,6	-4,0
Njemačka	-5,6	-2,8	-0,1	-10,6	158,2	2,3	-162,1	0,0	4,0	-2,3	1,7	-17,4
Velika Britanija	1,8	-3,2	-1,7	5,2	-22,2	-20,1	-2,9	0,0	0,3	-0,4	-2,8	-46,0
Norveška	0,0	0,0	0,1	-3,4	-1,3	0,5	1,7	8,9	-0,8	2,7	-4,0	4,4
Katar	-0,1	0,0	9,3	3,1	-4,6	-2,9	-0,1	-21,9	-0,1	0,0	0,0	-34,6
Francuska	0,0	0,6	0,7	-0,6	4,9	-33,5	2,0	-0,8	-0,2	-1,8	0,7	-56,3
Libija	1,1	-8,5	-13,3	-1,8	2,7	10,1	-2,5	-18,6	-15,5	-25,5	-9,1	-153,7
Ostale zemlje	2,8	-3,7	17,3	11,1	-4,2	9,1	9,9	5,1	2,5	0,6	0,5	51,0
Ukupno	-27,1	26,0	802,4	607,6	-243,5	-50,0	-272,6	-114,3	1.511,3	-398,8	-534,1	1 307,0

Izvor: Matić (2018).

-tromjesečju-izravna-strana-ulaganja-porasila-49-posto-najviše-iz-maarske-333679, 5. prosinca 2017.). Gledajući po zemljama iz kojih je FDI pristizao, najviše izravnih inozemnih ulaganja u prvom polugodištu 2017. došlo je iz Mađarske (460 milijuna eura), zatim iz Austrije (239,8 milijuna eura) te Nizozemske (89,5 milijuna eura).

Grafikon 4. Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku u mil. eur. (2006. – 2016.)

Izvor: Matic (2018).

Na grafikonu su prikazani podaci o inozemnim izravnim ulaganjima u Hrvatsku u milijunima eura, prema ukupnim ulaganjima u razdoblju od 2006. do 2016. Također, na grafikonu je prikazano pet država koje su najviše ulagale u Republiku Hrvatsku, od kojih se najviše ističe Nizozemska, koja je najveći ulagač tijekom cijelog razdoblja.

Tablica 6. Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku prema djelatnostima u mil. eur. (2007. – prvo i drugo tromjesečje 2017.)

Godine	Trgovina na veliko, osim motornim vozilima i motociklima	Upravljačke djelatnosti; savjetovanje u vezi s upravljanjem	Financ. usluzne djelatnosti, osim osiguranja i mirovinskih fondova	Proizvodnja osn. farmaceut. proizvoda i farmaceutskih prava	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	Ukupno
2007.	32,3	32,3	46,5	7,1	28,8	146,993
2008.	852,5	-8,4	56,1	-55,4	27,1	871,899
2009.	671,9	9,7	-21,3	-82,8	51,2	628,718
2010.	-612,5	175,8	9,4	362,3	13	-51,975
2011.	3,6	52,5	85,6	38,7	14,3	194,795
2012.	111,6	-1,5	51	-156,7	1,6	5,988
2013.	56	-2,9	-92,6	-34,8	182,2	107,956
2014.	82,2	3,6	323,2	53,8	11,5	474,339
2015.	4,1	1.258,80	581,4	-195,7	76,3	1.724,92
2016.	62,6	-116,4	-24,1	-188,7	46,1	-220,462
1. i 2. tr. 20017.	183,8	-2,6	24,8	10,9	7,2	224,181
UKUPNO	1 448,30	1 401,00	1 039,90	-241,30	459,40	4 107,40

Izvor: Matic (2018).

U tablici su prikazana inozemna izravna ulaganja u RH od 2007. do 2017. Kao i u prethodnim primjerima, pad investicija, odnosno dezinvestiranje dogodilo se u 2010. i 2016., dok se najviše investiralo u djelatnost trgovine na veliko, dok je najmanje investicija, odnosno dezinvestiranje bilo prisutno kod proizvodnje osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka.

5. Nužne reforme za privlačenje inozemnih izravnih ulaganja u Republiku Hrvatsku

Slovačka je iskoristila povijesni trenutak te se devedesetih godina otvorila investitorima, ponudila pametni *flat rate* porezni sustav: sve porezne stope, PDV, porez na dobit i porez na dohodak iznosile su 19 %, smanjila je birokraciju, podupirala investitore te su kao država prije svega iznova strukturirali bankovni sektor. Stoga je Slovačka sada gospodarsko čudo u regiji. Recept za Hrvatsku nije nikakva tajna. Potrebno je definirati strateški cilj i donijeti atraktivne porezne zakone. Uz liberalno radno pravo, kvalitetno školstvo te naravno stabilnu i sposobnu vlast rezultati ne smiju izostati. Preduvjeti su dakako i manje birokracije i iskorjenjivanje korupcije; treba reći da se Hrvatska prema međunarodnom indeksu korupcije između 176 država nalazi na 55. mjestu sa skromnih 49 bodova (<https://www.jutarnji.hr/globus/Globus-biznis/marcoegger-recept-uspjeha-vrijedi-za-sve-pa-i-za-hrvatsku-kada-se-za-to-odluci/5988766/>, 4. veljače 2018.).

Iz prethodnog primjera Slovačke može se potvrditi koje su nužne reforme koje treba provesti u Republici Hrvatskoj, što također i većina ekonomskih stručnjaka i poduzetnika govori već godinama, a politika na žalost ne provodi. Naime, porezni režim treba se urediti po uzoru na zemlje koje su poput Hrvatske prošle tranzicijsko razdoblje, ali su se zahvaljujući pravovremenoj provedbi poreznih i obrazovnih reformi razvile i prestigle Hrvatsku u svim ekonomsko-gospodarskim segmentima, kao Češka i Slovačka. Također, uz navedene primjere reformi iz slovačkog modela, u Hrvatskoj ključnu ulogu zauzima i reforma pravosuđa.

Hrvatska je u najnovijem izvješću Svjetske banke o regulativi poslovanja zauzela 51. mjesto među ukupno 190 zemalja svijeta, dok je godinu dana prije bila na 43. mjestu. „Evidentno je da smo zabilježili pad na ljestvici konkurentnosti, odnosno lakote poslovanja, a evidentno je i da se Hrvatska nalazi iza nekih gospodarstava u regiji, kao što su Srbija, Bugarska i Kosovo”, kaže Zdeslav Šantić, glavni ekonomist Splitske banke. Od zemalja u okruženju Makedonija se našla na 11. mjestu, Kosovo na 40., Crna Gora na 42., Srbija na 43., Rumunjska na 45., Mađarska na 48., a Bugarska na 50. mjestu. Bosna i Hercegovina zauzela je, pak, 86. mjesto. Najveće pogoršanje Hrvatska je, prema izvješću Svjetske banke, zabilježila u kategoriji plaćanja poreza, potonuvši s lanjskog 49. na 95. mjesto. U kategoriji izvršenja ugovora pala je sa 7. na 23. mjesto, a

po dostupnosti električne energije sa 68. na 75. mjesto. U kategoriji rješavanja insolventnosti Hrvatska je pala s 54. na 60. mjesto, po dostupnosti kredita sa 75. na 77. mjesto, a po zaštiti manjinskih dioničara s 27. na 29. mjesto (<https://www.vecernji.hr/biznis/zdeslav-santic-hrvatska-doing-business-svjetska-banka-1204718>, 2. veljače 2018.).

Rezultati iz objavljenog izvješća Svjetske banke jasno ukazuju na nužne reforme koje Hrvatska treba provesti. Nadalje, rezultati izvješća prikazuju situaciju u kojoj se nalaze potencijalni inozemni investitori u Republiku Hrvatsku, shodno čemu je jasno zašto su inozemna izravna ulaganja u padu. Nasuprot tome, zemlje u okruženju bilježe rast inozemnih izravnih ulaganja, iako godinama nisu mogle parirati Hrvatskoj ni u jednom segmentu. Reforme koje su provele zemlje iz okruženja ciljano su se odnosile na pojednostavljenje poslovanja i porezne olakšice za inozemne investitore, što se pokazalo uspješnim i rezultat nije izostao.

Često se postavlja pitanje što privlači investitore na ulaganje u strane zemlje, a na *business* dijelu *WinDays* 16 konferencije raspravljalo se baš o tome, odnosno kako od Hrvatske učiniti investicijski raj. Hrvoje Kapetanović iz Microsofta naglasio je važnost izrade nacionalne strategije u smjeru kakve investitore Hrvatska želi, odnosno istaknuo je kako bi se trebalo fokusirati na one investitore koji donose i lokalnoj zajednici dodanu vrijednost. ICT sektor definitivno je jedan od sektora s kojim Hrvatska može biti globalno konkurentna, ali samo ako će se stvoriti obrazovni sustav koji će podržati razvoj cijelog sistema. Uz ICT sektor, turizam je definitivno grana s kojom je Hrvatska već konkurentna na globalnom tržištu, što je potvrdio i Željko Kukurin (Valamar). Svi govornici složili su se da država mora biti partner investicijama te stvoriti infrastrukturu koja će privući kvalitetne investicije za cjelokupnu zajednicu (<https://www.express.hr/ekonomix/windays-16-kako-privuci-strane-investitore-u-hrvatsku-4784>, 2. veljače 2018.).

Kada se govori o strukturi inozemnih izravnih ulaganja važno je naglasiti da inozemna ulaganja treba privlačiti u djelatnosti s većom dodanom vrijednošću, kao što je sektor informacijskih tehnologija, ali ne treba zanemariti ni prerađivačku industriju jer donosi veliki broj radnih mjesta. Uz navedeno, Hrvatska poduzeća se trebaju okrenuti ekonomsko-tehničkoj suradnji i transferu tehnologije s inozemnim poduzećima i multinacionalnim kompanijama, kako bi podigla svoju konkurentnost i ostvarila ekonomiju obujma, zahvaljujući jednostavnijem pristupu inozemnom tržištu. Kako bi se to ostvarilo, Ministarstvo vanjskih i europski poslova i gospodarska diplomacija ključni su za promociju Hrvatske po svijetu. Također, najznačajniji su za upoznavanje i informiranje potencijalnih inozemnih investitora sa mogućnostima ulaganja u pojedine djelatnosti i regije u Republici Hrvatskoj. Nadalje, njihov angažman treba se odnositi na umrežavanje sa multinacionalnim kompanijama i vladama zemalja potencijalnih za ulaganja u projekte i djelatnosti od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku.

6. Zaključak

Porast inozemnih izravnih ulaganja rezultat je globalizacije svjetske ekonomije. Otvaranjem i liberalizacijom tržišta, tranzicijske zemlje postale su privlačne stranim ulagačima. Inozemna izravna ulaganja nedvojbeno su važan faktor za povećanje proizvodnje, zaposlenosti i izvoza svake zemlje, a njihovo privlačenje postalo je prioritet mnogim zemljama. Upravo zbog tih pozitivnih efekata inozemnih ulaganja, pojedine zemlje dodatnu potiču njihove priljeve. Ograničenja ulasku inozemnih ulagača su postupno smanjena, a posljedica toga je sličnost režima inozemnih izravnih ulaganja među ekonomijama. Ipak, kako bi zemlje kontinuirano održavale svoju atraktivnost spram inozemnih ulagača, trebaju konstantno raditi na prilagođavanju svojih zakona i pravilnika. Isto tako, smanjivanje ograničenja i sličnost režima povećao je razvoj strategija poticanja inozemnih izravnih ulaganja u većini zemalja, prema čemu se treba voditi i reforma u Republici Hrvatskoj. Također, iako inozemna izravna ulaganja imaju pozitivne efekte, u nekim se slučajevima javljaju se i oni negativni. Shodno tome, potrebno je voditi računa, kako poticaji inozemnim ulaganjima ne bi nosili veći trošak nego što je korist od samih ulaganja, pri čemu je važno privlačiti investicije u deficitne industrije i suprotno mogućnostima specijalizacije pojedine zemlje, kako bi se zaštitila domaća proizvodnja.

Usporedivši FDI prema djelatnostima u Hrvatskoj i Srbiji može se zaključiti kako je u Hrvatskoj najviše ulagano i trgovinu na veliko (1 448,30 mil. eur.), upravljačke djelatnosti (1 401,00 mil. eur.), financijske uslužne djelatnosti (1 039,90 mil. eur.) te proizvodnju prehrambenih proizvoda (4 107,40 mil. eur.). U Srbiji je najviše ulagano u financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (4 986 mil. eur.), prerađivačku industriju (4 766 mil. eur.), trgovinu na veliko i malo (3 167 mil. eur.) te poslovanje nekretninama (2 459 mil. eur.). Uzevši u obzir zemlje koje su ulagale, u Hrvatskoj prednjače Nizozemska sa 2 470,1 mil. eur., Rusija sa 97,7 mil. eur., Danska sa 48,6 mil. eur., SAD sa 37,2 mil. eur. i Mađarska sa 18,2 mil. eur. U Srbiju najveća inozemna izravna ulaganja dolaze iz Austrije (2 219,6 mil. eur.), Norveške (1 311,5 mil. eur.), Luksemburga (1 151,1 mil. eur.), Njemačke (996,9 mil. eur.) te Italije (957,7 mil. eur.). U Bosni i Hercegovini zemlje koje su najviše ulagale su Austrija (1 556,8 KM), Rusija (1101,3 KM), Slovenija (660,7 KM), Njemačka (305,3 KM) i Italija (236,4 KM).

Ipak, bez obzira na to što ulaganja u Hrvatsku iznose znatno više u odnosu na ona u BiH i Srbiji, to nije rezultat koji treba zadovoljavati. Zbog toga je najvažnije provesti najznačajnije nužne reforme koje mogu utjecati na privlačenje inozemnih izravnih ulaganja u Republiku Hrvatsku, koje se odnose na uspostavljanje jasne zakonske regulative, pokretanje novih modela oporezivanja, smanjenje birokracije i iskorjenjivanje korupcije. Provedbom tih reformi Hrvatska može u dugoročnom razdoblju očekivati značajan priljev FDI-a, a posljedično i razvoj gospodarstva te rast BDP-a i kvalitete života.

Literatura

1. Andrijić, I. et al. 2016. *Upravljanje poslovnim rizicima*. Zagreb: Plejada.
2. Andrijić, I. i Pavlović, D. 2012. *Menadžment međunarodne trgovine*. Zagreb: VPŠ Libertas.
3. Grgić, M. et al. 2012. *Inozemna izravna ulaganja i ekonomski razvoj*. Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb.
4. Grgić, M. i Bilas, V. 2008. *Međunarodna ekonomija*. Zagreb: Lares Plus.
5. Kastratović, R. 2016. Utjecaj stranih direktnih investicija na privredni i društveni razvoj Srbije. *Bankarstvo*, 45 (4). <http://www.ubs-asb.com/Portals/0/Casopis/2016/4/UBS-Bankarstvo-4-2016-Kastratovic.pdf>. 2. veljače 2018.
6. Lazibat, T. i Kolaković, M. 2004. *Međunarodno poslovanje u uvjetima globalizacije*. Zagreb: Sinergija.
7. Matić, J. 2018. *Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku*, završni rad. Zagreb: Libertas međunarodno sveučilište.
8. Smječanin, A. 2015. *Direktne strane investicije i njihov utjecaj na ekonomski razvoj BiH*, diplomski rad. <https://www.scribd.com/document/284444354/Direktne-strane-investicije-i-njihov-utjecaj-na-ekonomski-razvoj-BiH>. 5. veljače 2018.

Internetski izvori

9. *Parafiskalni nameti potjerali strane ulagače iz BiH*. <http://www.poslovni.hr/svijet-i-regija/parafiskalni-nameti-potjerali-strane-ulagace-iz-bih-319883>. 4. prosinca 2017.
10. *Izravna strana ulaganja u Hrvatsku lani dosegula 1,7 milijardi eura*. <https://www.vecernji.hr/biznis/izravna-strana-ulaganja-u-hrvatsku-lani-dosegnula-1-7-milijardi-eura-1172830>. 5. prosinca 2017.
11. *U drugom tromjesečju izravna strana ulaganja porasla 49 posto, najviše iz Mađarske*. <http://www.poslovni.hr/trzista/u-drugom-tromjesecju-izravna-strana-ulaganja-porasla-49-posto-najvise-iz-maarske-333679>. 5. prosinca 2017.
12. *Grant Thornton Hrvatska, Marco Egger: Recept uspjeha vrijedi za sve pa i za Hrvatsku kada se za to odluči*. <https://www.jutarnji.hr/globus/Globus-biznis/marco-egger-recept-uspjeha-vrijedi-za-sve-pa-i-za-hrvatsku-kada-se-za-to-odluci/5988766/>. 4. veljače 2018.
13. *Hrvatska pala na ljestvici Doing Business*. <https://www.vecernji.hr/biznis/zdeslav-santic-hrvatska-doing-business-svjetska-banka-1204718>. 2. veljače 2018.
14. *WinDays 16: Kako privući strane investitore u Hrvatsku?* <https://www.express.hr/ekonomix/windays-16-kako-privuci-strane-investitore-u-hrvatsku-4784>. 2. veljače 2018.

Foreign direct investment in the Republic of Croatia and comparison with selected non-development countries

Abstract

In this paper authors research foreign direct investments in Republic of Croatia and in other non-developed countries. Theme of paper was chosen because of its relevant in foreign direct investment in Republic of Croatia, which are faced with necessary restructuring of economy for the past few years and with bringing the adequate lawmaking and rulebooks for drawing as much foreign investors from developed countries. The subject of research represent comparison the results of foreign direct investment in Republic of Croatia with the results of foreign direct investment in chosen non-development countries such as Bosnia and Hercegovina and Serbia. The purpose of this paper represent essential reforms which can result in growing the foreign direct investments in Republic of Croatia.

Keywords: foreign direct investment, competitiveness, investors, reforms